

EURÓPAI TÁRSADALMI FELMÉRÉS (EUTE) EURÓPAI TÁRSADALMAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA – ÉRTÉKEK, MAGATARTÁSFORMÁK VÁLTOZÁSA EURÓPÁBAN

**2. és 3. felvételi hullám
2005-2006.**

Az Európai Társadalmi Kutatás (EUTE) az emberek hozzáállásáról, hiedelmeiről és viselkedésmintáiról gyűjt információt egy sor európai országban két évente. A terepmunka harmadik fordulójában 25 ország vesz részt, köztük Magyarország. Az EUTE célja a jelenlegi társadalmi attitűdök és azok időbeli változásának mérése. A kérdőívben foglalt témák között, egyebek mellett, szerepel a társadalmi részvétel, a munka és a magánélet közötti egyensúly, valamint a gazdasági élet morálja.

Az Európai Bizottság, az egyes országok kormányai, a politikai elemzők, a politikusok, az újságírók, és a tudósok az első és a második fordulóban összegyűjtött adatok jelentős részét felhasználták, de a nagyközönség is erőteljes érdeklődést mutatott irántuk Európa szerte. 2006 májusa óta az EUTE adatait 9080 regisztrált felhasználó tekintette meg. A legtöbb felhasználót Németországban, az Egyesült Királyságban, Norvégiában és Spanyolországban regisztrálták.

Az adatok társadalomtörténeti jelentőséggel is bírnak, mivel lehetőséget adnak a jövőbeni elemzők számára arra, hogy megismerkedjenek a most élő embereknek a legfontosabb társadalmi kérdésekről alkotott gondolataival és az ezekhez kapcsolódó érzelmeikkel.

Az EUTE tehát egyedülálló és hosszú távú beszámolót ad a modern Európa társadalmi szerkezetéről, és arról, hogy a változó politikai és intézményi szerkezet az idők során milyen kölcsönhatásban áll a változó társadalmi attitűdökkel és értékekkel. A kutatás eredményeinek segítségével már napjainkban is részletesen összehasonlíthatók az egyes országok (illetve ország-csoportok) egy sor társadalmi kérdés vonatkozásában.

Az EUTE az országok közötti kutatások területén azért is számít egyedinek, mert célja, hogy a legmagasabb színvonalat biztosítsa a módszertan területén. A felmérés során mind a mintavételt, a válaszadási arányokat, a kérdőíveket és terepmunka során alkalmazott eljárásokat megtervezték a kutatást kiírók, annak az érdekében, hogy az

összes résztvevő ország a lehető legmagasabb színvonalat biztosíthassa ezeken a területeken. Ezáltal lesz összehasonlítható az összes begyűjtött információ. A projektet Európai Bizottság finanszírozza az Európai Tudományos Alapítványtól kapott összegből.

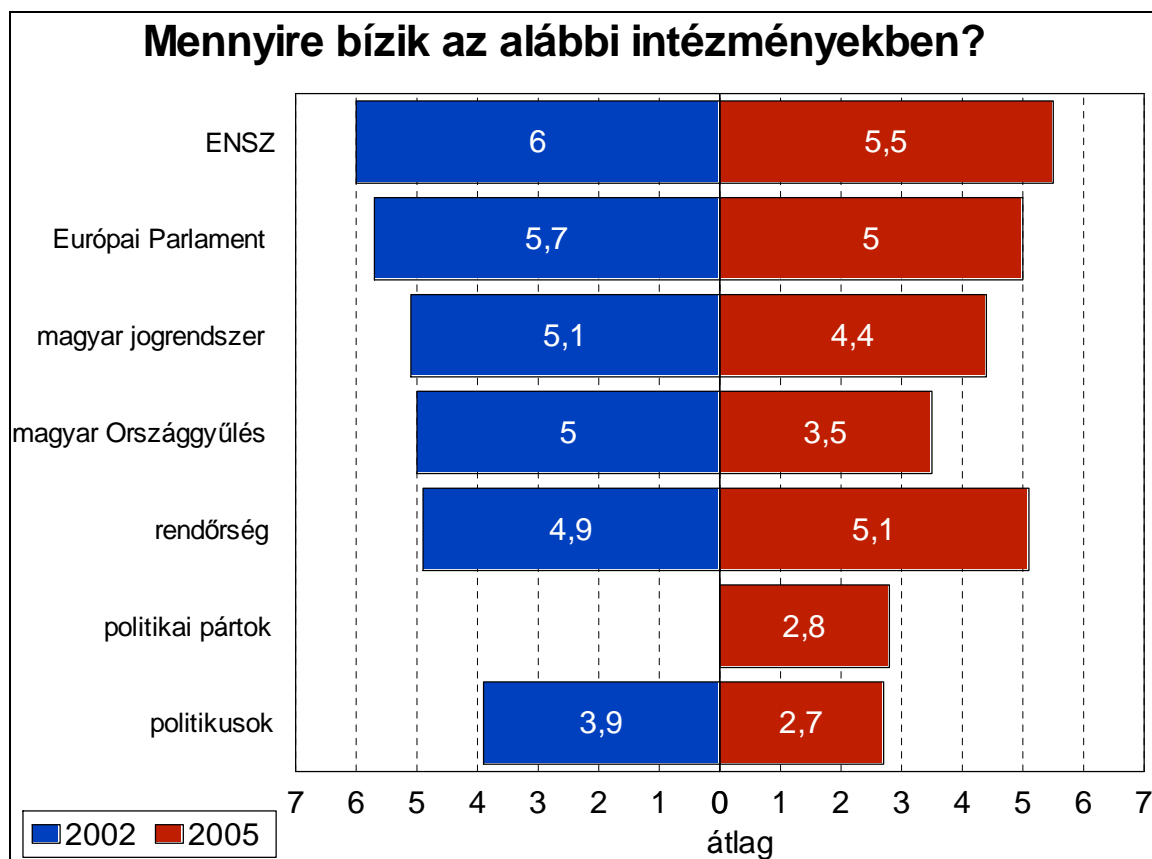
Magyarországon az Európai Társadalmak Összehasonlító Vizsgálat koordinátora a Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete (MTA PTI). Az OTKA kutatás keretében Antalóczy Tímea a PTI munkatársa és kutatói teamje arra vállalkozott, hogy előkészíti, lebonyolítja és feldolgoztatja az EUTE 2 és 3. hullámának adatfelvételét.

A vállaltaknak megfelelően elkészült a második hullám 2005-ben és az OTKA részfinanszírozása tette lehetővé, hogy elkészüljön az összehasonlító kutatás harmadik vizsgálata 2006 végén, 2007 elején. Az Európai Társadalmak Összehasonlító Vizsgálata kutatásból eddig összesen négy kötet került publikálásra: két tanulmánykötet és két ún. Ábratár, amely az egyes hullámok legfontosabb adatait, illetve azok összehasonlítását közli grafikonok formájában. Az első kutatás magyar és nemzetközi adataira épülő tanulmánykötetek, amelyek az OTKA pályázatnak megfelelően különösen nagy figyelmet fordítottak az ifjúság véleményére, Társadalmi Regiszter néven jelentek meg. Ezekben a tanulmánykötetekben az OTKA pályázatban feltüntetett kutatók is publikációkat készítettek. Az OTKA T 17 049 189 számú pályázatának támogatása különösen az Európai Társadalmi Regiszter 2002 és a Társadalmi Ábratár 2005 elkészítéséhez és publikáláshoz járult hozzá.

A második hullám legfontosabb eredményei közül kiemelendő, hogy az előző választás évében, 2002-ben készült adatfelvételhez képest 2005-ben lényegesen nem változott a magyar társadalom politikai – társadalmi – gazdasági – szociális problémaérzékelése, a politikához és a politikai aktorokhoz való viszonya. A magyarok legfontosabb jellemzője az apolitikusság, amit jelez, hogy a választ adók közel kétharmadát nem vagy csak alig érdekli a politika, a politikusokkal, a pártokkal szemben rendkívül nagy a bizalmatlanság, sőt elmondható, hogy a kapott eredmények még kedvezőtlenebbek képet mutatnak, mint néhány évvel ezelőtt. Különösen igaz az apolitikus magatartás a fiatalokra, a 25 éven aluliakra. A 2005-ös vizsgálat figyelmeztető adatokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az elmúlt 15 évben a magyar politikai elit súlyos, a demokratikus politikai berendezkedést veszélyeztető adósságot halmozott fel. Ennek egyik fontos mutatója,

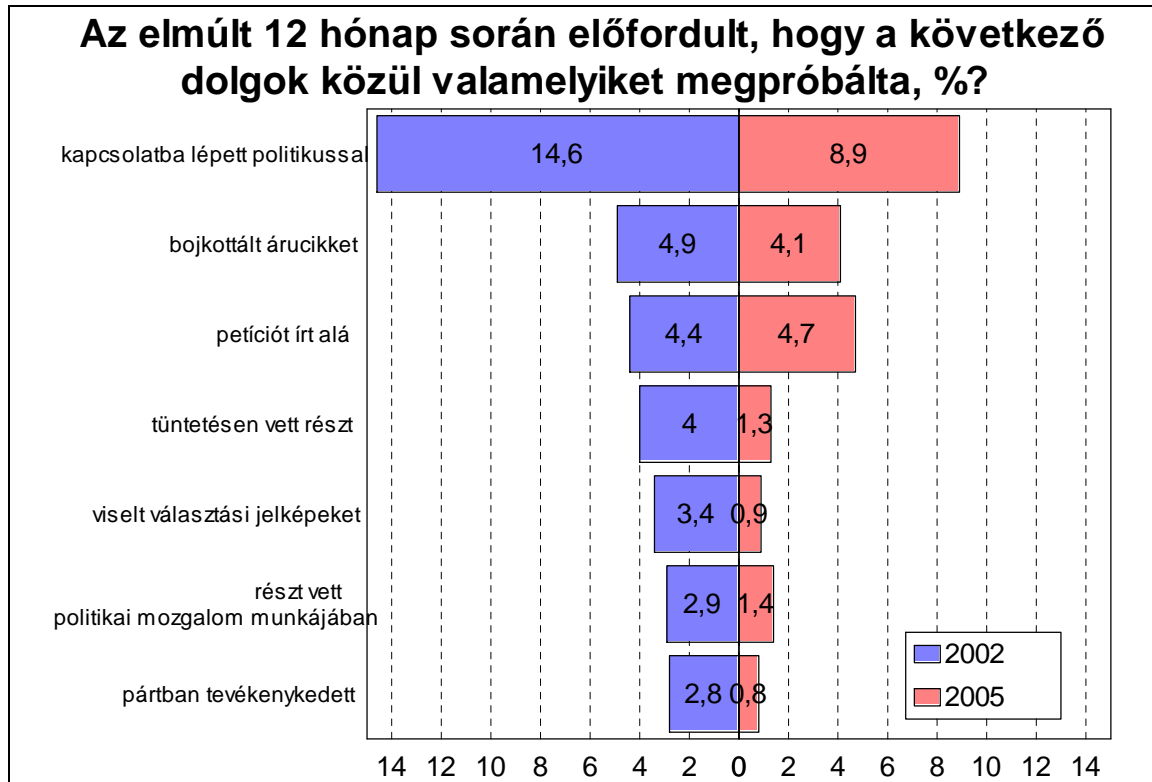
hogyan megbomlani látszik a jogrendszerbe vetett bizalom, ami a jogállami alapokon nyugvó népképviselői demokráciákban a legsúlyosabb válságjelenségek alapja lehet.

1. ábra

Megállapítható a második hullám eredményei alapján, hogy a hirschmani értelemben vett „kivonulás” jegyei mutatkoznak a magyar társadalomban. 2002-höz képest a nyilvános tiltakozásokban való részvétel a harmadára esett vissza, a politikai alrendszert működtető pártok szervezettsége tovább csökkent, az állampolgárok egyre inkább a szűk életvilágukba vonulnak vissza. Mindez azt jelenti, hogy a választási kampány időszakán kívül a társadalom a politikával szemben rendkívül tartózkodó, bizalmatlan, kerüli a politikai aktorokkal való kapcsolatfelvételt. Érdekartikulációját a legminimálisabb kockázatvállalás és a legminimálisabb energiabefektetés jellemzi mind az egyéni mind a közösségi magatartások szintjén. Jellemző, hogy a szakszervezeti tagság nemhogy növekedett volna három év alatt, hanem minimális csökkenésről beszélhetünk.

2. ábra

Mindezek fényében kell értelmezni azokat az adatokat, amelyek szerint nem javult a társadalom boldogság- és elégedettségi faktora sem. Sőt, annak ellenére, hogy a 2X100 napos programokat követően a jövedelemkiáramlás soha nem látott méreteket öltött 2002 és 2005 között – amit egyébként a jövedelmi helyzet egyéni megítélése nem támaszt alá – az elégedettségi mutató még kedvezőtlenebb, is mint három évvel korábban. A szubjektív egészségállapot tekintetében sem mutatható ki érdemi javulás. Hasonlóan 2002-hez, 2005-ben is minden tizedik állampolgár érezte kifejezetten jónak egészségi állapotát, és mindkét évben 4 százalék körül mozgott a rossz egészségi helyzetről beszámoló aránya. Az a mikrotársadalmi közeg, amelyben az állampolgárok mindennapjaikat élik továbbra is rendkívül szűk, a magyarok társasági aktivitása nemzetközi összehasonlításban is alacsony. A magyar társadalom tehát nemcsak köz- hanem a magánélet szintjén is elbizonytalanodott 2005-ben. Ezek után különösen érdekes, hogy a 2006-os felvétel, tehát egy újabb választási periódusban készített vizsgálat mennyiben módosítja a korábbi tendenciákat.

Az EUTE harmadik hullámának kérdőíve

Minden egyes hullám elkészítésekor a PTI szigorúan követte a nemzetközi grémium által elkészített kérdőívet. A harmadik vizsgálat főkérdőíve ennek megfelelően hat modul tartalmaz, ezek az összes többi országhoz hasonlóan a következők:

- A. Média, szociális biztonság;
- B. Politika: a politika iránti érdeklődés, hatásosság, bizalom, választási vagy egyéb részvétel, párthűség, szociálpolitikai orientációk;
- C. Jólét, társadalmi kirekesztés; vallás; diszkrimináció; nemzeti és nemzetiségi identitás;
- D. Életút; életvitel; az élet meghatározó eseményeinek időzítése; az ideális korhoz való hozzáállás, ifjúkori, és időskori életesemények; tervek a nyugdíjas korra;
- E. Személyes és társadalmi jólét, segítségnyújtás másoknak, múlt heti hangulat, elégedettség az élettel, elégedettség a munkával;
- F. Szociodemográfiai háttér: háztartás összetétele, nem, kor, település, végzettség és munka (válaszadó, partner, szülők), szakszervezeti tagság, jövedelem családi állapot.

A főkérdőívben az iskolai végzettségre, a vallási hovatartozásra, a pártpreferenciára, illetve a háztartás jövedelmére vonatkozó kérdések országspecifikusak voltak.

A kutatás módszertana

Az Európai Társadalmi Kutatás módszertana a hazai társadalomkutatásban egyedülállóan szigorúnak számít. A minőség és a nemzetközi összehasonlíthatóság megköveteli, hogy a mintaválasztás és a mintakeret feltöltése a legszigorúbb nemzetközi standardoknak megfelelően történjen. Az Európai Társadalmi Felmérés (EUTE) 3. hullám adatfelvételének elkészítésével az MTA PTI – közbeszerzési eljárás során – a Magyar Gallup Intézetet bízta meg. Az adatfelvétel a 14 évnél idősebb személyek körében történt, úgy, hogy a kutatás mintája reprezentálta a 14 éven felüli magyar népességet *nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus és régió* szerint. A mintavétel a csökkenő mintaválasztás módszerével történik. A vizsgálat kiinduló mintájának nagysága 2635 (lakcím). A mintaválasztás során a célzott mintanagyságnál annnyival több cím lett kiválasztva, hogy a sikeres interjúk száma végül a kívánt mintanagysággal, 1500 fővel lett egyenlő. A terepmunka folyamán a kérdezőbiztosok minden kapott címet

végiglátogattak, és mindenhol megkísérték az interjú elkészítését. A válaszmegtagadások és a meghíúsult kapcsolatfelvételek eredményeképpen a sikeresen megkérdezettek száma a kívánt mintanagyságra csökkent.

A fő kutatást egy 50 fős próbakérdezés előzte meg, amelyet a Magyar Gallup Intézet 2006. október 20.-24. között hajtott végre. A próbakérdezés tapasztalatai alapján a kérdőívet a Gallup a Megbízottal együttműködve javította és pontosította. A fő kérdezés terepmunkája 2006. november 21. és 2007. január 28. között zajlott. A sikeres interjúk 90 százalékát 2006 novemberében és decemberében kérdezték le a kérdezőbiztosok.

A kutatás feldolgozása

Az adatfelvétel lezárultával, az adatbevitelt, és az adattisztítást és a konzisztencia-vizsgálatokat követően 2007 folyamán kezdődik meg az adatok elsődleges értelmezése. A korábbi hullámokhoz hasonlóan az adatfelvétel eredményeiből több kötet megjelentetését tervezi az Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete.